

PUBLIEKSSAMENVATTING VAN DE BELEIDSAGENDA

Het kabinet wil dat in 2012 zoveel mogelijk mensen aan het werk gaan en minder mensen een beroep doen op een uitkering. Hierdoor ontstaan maximale kansen voor iedere Nederlander die kan werken. Dit is ook nodig om de overheidsfinanciën op orde te brengen en de sociale zekerheid betaalbaar te houden. Daardoor is er ook in de toekomst voldoende geld om blijvend bescherming te bieden aan mensen die echt niet kunnen werken.

Kernwoorden in de begroting voor 2012 zijn: de sociale zekerheid activerender maken, de financiën op orde brengen, een maximale arbeidsdeelname, fraude hard aanpakken en een compacte overheid. Dit alles is ook nodig omdat de arbeidsmarkt verandert. Er zijn, als we niets doen, straks minder werkenden, terwijl het aantal niet-werkende ouderen verdubbelt. Hier moet iedereen zich op voorbereiden. Maar deze situatie biedt ook kansen op werk, bijvoorbeeld voor mensen die nu langs de kant staan.

AOW en pensioenen

Onze oudedagsvoorziening is een succesvolle gedeelde verantwoordelijkheid van werknemers, werkgevers en overheid. Het stelsel van AOW en aanvullende pensioenen dat dit regelt staat echter onder druk. Mensen leven steeds langer en de komende jaren zal de naoorlogse babyboomgeneratie de 65-jarige leeftijd bereiken. Dit betekent dat er minder werkenden per gepensioneerde zijn. Daarnaast is de rente langdurig laag waardoor het belegde geld minder opbrengt, en zijn er sterke schommelingen op de financiële markten. De financiële positie van pensioenfondsen staat hierdoor onder druk.

Om de oudedagsvoorziening betaalbaar te houden voor de toekomst, verhoogt het kabinet de pensioenleeftijd in 2020 naar 66 jaar. Daarnaast worden de fiscale voordelen voor het opbouwen van het aanvullend pensioen beperkt. Dat deze maatregelen noodzakelijk zijn, blijkt wel uit het feit dat de AOW-uitgaven in deze kabinetsperiode toenemen met 3,7 miljard euro tot 33,2 miljard euro. Die uitgaven nemen als er niets gebeurt ook een steeds groter deel van de totale SZW-uitgaven in beslag. Kabinet, werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers hebben op 10 juni 2011 in het pensioenakkoord afspraken gemaakt over de toekomst van het pensioenstelsel en de noodzakelijke aanpassingen van het huidige stelsel. De afspraken in dat pensioenakkoord verbeteren de overheidsfinanciën op termijn met circa 4 miljard euro.

Kabinet en sociale partners streven naar het vergroten van de duurzame inzetbaarheid van mensen. Het sociaal akkoord bevat daarom ook afspraken om mensen langer en gezonder aan het werk te houden. Bijvoorbeeld over een individueel van-werk-naar-werkbudget bij ontslag. Dit geld kan worden besteed aan bijvoorbeeld scholing om de inzetbaarheid van mensen te vergroten, ook bijvoorbeeld in geval van ontslag. Daarnaast wordt het voor bedrijven aantrekkelijker om te investeren in scholing die, als mensen overtollig worden, voorbereidt op werk in een andere sector. Om ouderen aan het werk te houden kunnen werkgevers een mobiliteitsbonus krijgen als ze 55-plussers, arbeidsgehandicapten en uitkeringsgerechtigden van 50 jaar en ouder aannemen. Een werkbonus maakt het voor oudere werknemers met een lager inkomen aantrekkelijker om langer door te werken. Deze maatregelen gaan in 2013 in, maar worden in 2012 voorbereid.

Arbeidsmarkt

Omdat de beroepsbevolking krimpt en de behoefte aan werknemers in vooral de zorg sterk toeneemt, kunnen personeelstekorten ontstaan. Dit biedt kansen voor mensen die nu aan de kant staan. Het kabinet wil dat iedereen die kan werken, ook daadwerkelijk aan de slag gaat. Het kabinet wil mensen niet onnodig afschrijven in een uitkering. De dreigende tekorten op de arbeidsmarkt geeft mensen die nu nog een uitkering ontvangen meer kansen op werk. Het kabinet voert op 1 januari 2013 de Wet Werken naar Vermogen in. Deze wet geeft mensen met een bijstandsuitkering of een arbeidsbeperking meer kansen op een baan bij een reguliere werkgever. Het huidige stelsel werkt teveel als fuik en te weinig als springplank. Slechts een kwart van de Wajongers werkt, terwijl tenminste de helft in staat is om te werken. Bij het uitblijven van maatregelen groeit het aantal Wajongers van 200.000 nu tot bijna een half miljoen in 2050. Daarnaast werken er drie keer zoveel mensen in een sociale werkvoorziening dan de bedoeling was toen de wet in werking trad. Het kabinet wil de sociale werkvoorziening na de introductie van de Wet Werken naar Vermogen reserveren voor mensen die alleen in een beschutte omgeving aan de slag kunnen.

Gemeenten gaan – net als nu bij de Wet werk en bijstand (Wwb) en de Wsw - straks de Wet Werken naar Vermogen uitvoeren. Zij staan het dichtst bij de mensen zelf en bij de lokale arbeidsmarkt waar de banen aangeboden worden.

De krapte op de arbeidsmarkt gaat niet aan werkgevers voorbij. Zij zullen meer moeite moeten doen om werknemers te vinden en te behouden. Het kabinet steunt werkgevers en werknemers daarbij. Kabinet en sociale partners streven naar het vergroten van duurzame inzetbaarheid van mensen, onder meer door scholing. Zij hebben daarover afspraken gemaakt in het pensioenakkoord van juni 2011.

Werkzoekenden uit de Europese Unie – Roemenie en Bulgarije vooraansnog uitgezonderd – mogen gewoon in Nederland werken. Zij moeten dan wel in hun eigen levensonderhoud voorzien, ook als zij hun baan verliezen. Dit geldt ook voor kenniswerkers uit landen buiten de Europese Unie.

Wet werk en bijstand

Meer mensen aan het werk is een belangrijke opdracht van dit kabinet. Werk biedt mensen perspectief, zelfrespect, sociale contacten en sociale betrokkenheid. Het kabinet wil het aantal mensen dat aan de kant staat en langdurig een uitkering heeft, terugdringen. De Wet werk en bijstand (WWB) is er alleen voor mensen die dat echt nodig hebben. De WWB gaat op 1 januari 2013 op in de nieuwe Wet Werken naar Vermogen. Het kabinet past, vooruitlopend hierop, in 2012 de WWB aan om de vangnetfunctie meer voorop te laten staan. Teveel mensen die kunnen en willen werken, staan nu nog langs de kant. Er komen scherpere verplichtingen voor uitkeringsgerechtigden om werk te zoeken.

Het kabinet neemt maatregelen om te voorkomen dat de bijstand hoger wordt dan het wettelijk minimumloon. Dit komt doordat de bijstand een belastingvoordeel kent dat voor werkenden al is afgeschaft (de algemene heffingskorting). Zonder deze aanpassing zou de bijstand sneller stijgen dan het minimumloon. Vanuit de bijstand gaan werken zou steeds minder aantrekkelijk worden. Het kabinet vindt dat onwenselijk.

Het kabinet past de bijstand voor gezinnen aan. Ouders en meerderjarige kinderen die bij elkaar wonen krijgen straks minder bijstand. Zij moeten straks gezamenlijk één uitkering aanvragen. Ook wordt er straks niet meer alleen gekeken naar de inkomsten van de ouders onderling, maar ook naar die van kinderen die bij hun ouders inwonen. Met deze maatregel wil het kabinet het 'stapelen' van uitkeringen achter één voordeur tegengaan.

Jongeren tot 27 jaar moeten eerst vier weken zelf werk of een opleiding zoeken voordat zij een uitkering kunnen aanvragen. Gemeenten kunnen van uitkeringsgerechtigden ook een tegenprestatie vragen. Alleenstaande ouders met jonge kinderen worden verplicht te solliciteren. Wanneer mensen langdurig geen betaald werk hebben – bijvoorbeeld om de kinderen te verzorgen – dan nemen hun kansen om een baan te vinden immers af. Om te stimuleren dat zij aan het werk gaan, mogen alleenstaande ouders met een kind tot 12 jaar gedurende 2,5 jaar maximaal € 120 euro per maand bijverdienen zonder dat de uitkering gekort wordt. Zo kunnen zij weer langzaam wennen aan een baan, hun werkuren geleidelijk uitbreiden en loont werken ook daadwerkelijk.

Fraude

Fraude met uitkeringen is diefstal van gemeenschapsgeld en ondermijnt het draagvlak voor de sociale zekerheid. Mensen die onterecht een uitkering ontvangen, benadelen anderen die onnodig hogere belasting en premies moeten opbrengen. Werkgevers die de arbeidsomstandigheden aan hun laars lappen zorgen voor oneerlijke concurrentie en kunnen de gezondheid en veiligheid van werknemers in gevaar brengen. Het kabinet neemt daarom per 1 juli 2012 stevige maatregelen tegen fraude met uitkeringen en tegen het ontduiken van regels voor bedrijven.

Het uitgangspunt bij die steviger aanpak is dat fraude nooit mag lonen: de boetes bij uitkeringsfraude gaan daarom fors omhoog en bij herhaling verliest iemand een tijd het recht op een uitkering. Die sancties worden toegepast als mensen verwijtbaar niet, te laat, of onjuiste informatie verstrekken waardoor ze ten onrechte een (te hoge) uitkering krijgen. Te veel uitgekeerde uitkeringen worden teruggevorderd. Daarnaast wordt het fraudebedrag ook nog als boete opgelegd. Als iemand opnieuw in de fout gaat dan krijgt hij vijf jaar lang geen uitkering of

kinderopvangtoeslag. Voor de bijstand vervalt de uitkering dan drie maanden. De bijstand is immers het laatste vangnet van de sociale zekerheid.

Ook misstanden op de werkvloer pakt het kabinet hard aan. De boetes bij onderbetaling en slechte arbeidsomstandigheden gaan op 1 juli 2012 fors omhoog. Bij herhaling van de overtreding worden die bedragen verdubbeld. Bij een derde overtreding kan het bedrijf (deels) worden stilgelegd of een opgelegde dwangsom worden geïnd.

Het kabinet wil fraudeurs eerder kunnen betrappen. Hiervoor wordt onder meer de informatie-uitwisseling tussen uitkeringsinstanties verbeterd. Ook stelt het ministerie van SZW kennis over de opsporing van fraude beschikbaar aan gemeenten.

De stevigere fraudeaanpak bespaart structureel naar verwachting 180 miljoen euro per jaar.

Arbeidsmigratie

De arbeidsmigratie van mensen uit Midden- en Oost-Europese landen is de laatste jaren sterk gestegen. Begin 2011 waren bijna 200.000 migranten uit deze landen in Nederland geregistreerd. Dit is aanzienlijk meer dan verwacht. Als de grenzen voor werknemers uit de EU-landen Bulgarije en Roemenië straks ook opengaan zal het aantal arbeidsmigranten nog verder stijgen.

Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa hebben in de afgelopen jaren een bijdrage aan de Nederlandse economie geleverd. Zij werken vaak in sectoren waar vacatures moeilijk te vervullen zijn. Ook in de toekomst zullen arbeidsmigranten voor bepaalde sectoren een toegevoegde waarde hebben. Deze medaille heeft een keerzijde. Het kabinet is met een aantal gemeenten bezorgd over het nu nog beperkte, maar toenemende aantal werkloze arbeidsmigranten dat moeite heeft om aansluiting te vinden bij de samenleving. Dat leidt soms tot overlast en onbedoeld gebruik van sociale voorzieningen. Ook worden arbeidsmigranten soms uitgebuit. Daarom neemt het kabinet maatregelen om de aanwezigheid en – indien niet gewerkt wordt – het vertrek van arbeidsmigranten in goede banen te leiden. Ook worden malafide uitzendbureaus en werkgevers die hun verplichtingen niet nakomen harder aangepakt.

Nederland telt anderhalf miljoen mensen een uitkering van wie er ongeveer een half miljoen kunnen werken. Het kabinet vindt het niet meer dan logisch dat werkgevers voordat ze over de grens kijken eerst een beroep doen op deze mensen. Daarom moeten werkgevers eerst aantonen dat vacatures niet vervuld kunnen worden met mensen uit Nederland of uit andere EU-landen (met uitzondering van Bulgarije en Roemenië), voordat arbeidsmigranten voor wie een tewerkstellingsvergunning nodig is in Nederland aan de slag kunnen gaan.

UWV en gemeenten moeten meer werk maken van het aan de slag helpen van werklozen in banen waarvoor in het verleden een tewerkstellingsvergunning werd aangevraagd. Mensen zowel in de WW als in de bijstand verliezen hun uitkering als ze niet voluit meewerken om weer aan de slag te komen. Van werkgevers vraagt het kabinet meer inspanningen om hun vacatures te vullen met mensen die al in de bestanden van UWV en gemeenten zitten.

Nederland heeft en houdt behoefte aan hooggekwalificeerde en gespecialiseerde arbeidsmigranten – ook van buiten de EU. Zij helpen onze kenniseconomie. De Kennismigrantenregeling blijft daarom bestaan. Wel zal beter worden gecontroleerd op misbruik en fraude.

Kindregelingen

De kosten van de kindregelingen zoals kinderbijslag, kinderopvang en kindgebonden budget zijn uit de hand gelopen. De uitgaven hiervoor zijn tussen 2005 en 2010 gestegen van circa 7 miljard euro naar 10 miljard euro per jaar. Een groot deel van deze stijging komt door de toename van de uitgaven aan kinderopvangtoeslag. Zonder ingrijpen zouden de kosten nog verder stijgen en dat is onverantwoord met het oog op de financiële situatie van de overheid. Het kabinet wil de uitgaven voor de kindregelingen aan het einde van deze kabinetsperiode in 2015 weer terug hebben op het niveau van 2008: circa 9 miljard euro.

In het kindgebonden budget, de kinderbijslag en de kinderopvangtoeslag worden daarom verschillende maatregelen doorgevoerd per 2012. Ouders gaan meer betalen, waarbij rekening wordt gehouden met de laagste inkomens. De overheidsbijdrage voor kinderopvang wordt gekoppeld aan het aantal uren van de minst werkende partner. Het kindgebonden budget wordt beperkt tot twee kinderen en wordt niet geïndexeerd.

Het kabinet streeft daarnaast naar een eenvoudiger stelsel, omdat er op dit moment veel regelingen zijn. Burgers zien door de bomen het bos niet meer. Daarbij zijn er ook nog veel regelingen die elkaar tegenwerken. Dit is niet doelmatig voor de overheid en voor de burger.

Naast vereenvoudiging is er een andere reden om in te grijpen; het kabinet probeert werken te bevorderen en vindt dat werken moet lonen. Op dit moment is dit niet altijd het geval. Nu is het zo dat een alleenstaande ouder die vanuit de bijstand vier dagen per week voor het minimumloon gaat werken, er per jaar ruim 1000 euro op achteruit gaat. Het kabinet vindt dat werken juist moet lonen. Rond de jaarwisseling komt het kabinet met een visie omtrent de kindregelingen waarin deze zaken worden meegenomen.

Arbeidsongeschiktheid

De arbeidsongeschiktheidsregelingen zijn het afgelopen decennium ingrijpend hervormd. Die hervormingen waren succesvol: de groei van het aantal arbeidsongeschikten werd omgezet in een daling. Maar sinds 2006 stijgt het aantal nieuwe arbeidsongeschikten weer. Vooral in 2009 en 2010 was de stijging groter dan verwacht. Dit komt vooral doordat zieke uitzendkrachten, werknemers met een tijdelijk contract dat afloopt tijdens de ziekte en zieke werklozen een beroep doen op de WIA, de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Zij hebben als ze ziek zijn geen werkgever die hen weer aan de slag kan helpen.

Het kabinet wil hierin verandering brengen door zowel uitkeringsgerechtigden als werkgevers meer te prikkelen dat iemand weer aan de slag komt. Zo zal iemand na één jaar ziekte alle passende arbeid moeten accepteren. Werkgevers worden via de financiering geprikkeld om arbeidsongeschiktheid van deze mensen te voorkomen.

Export uitkeringen

In het regeerakkoord is afgesproken de export van uitkeringen te beperken. Hiertoe wordt in 2012 het woonlandbeginsel ingevoerd voor de kinderbijslag, de Algemene nabestaandenwet en de vervolguitkering van de regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten. Dat betekent dat de doorgaans lagere kosten van het land waar iemand woont de hoogte van de uitkering bepalen. Op 1 januari 2013 gebeurt dit ook voor het kindgebonden budget. Vervolgens wil het kabinet in 2014 de export van de kinderbijslag en het kindgebonden budget buiten de EU stopzetten.

Krachtige en compacte overheid

Landen raken economisch en financieel steeds meer verstrengeld door globalisering en technologische ontwikkelingen. Een dynamische en weerbare samenleving die deze uitdagingen aankan is nodig. Dat vraagt om een samenleving waar burgers en bedrijven de ruimte hebben om in te spelen op veranderende omstandigheden. Daarbij past geen overheid die burgers en bedrijven onnodig in de weg staat. Maar ook geen burgers die zich onnodig afhankelijk opstellen van de overheid. Het kabinet wil dat burgers, bedrijven en andere organisaties problemen meer dan nu zelf oplossen en die niet bij de overheid leggen. De *eigen verantwoordelijkheid* van burgers en bedrijven staat voorop. De overheid beperkt de dienstverlening tot het noodzakelijke. Dat kan met een krachtige en compacte overheid die minder kost en met minder ambtenaren, minder regels en minder bestuurders toekan.

SZW als departement en de uitvoeringsorganisaties UWV en SVB leveren een forse bijdrage aan de noodzakelijke ombuigingen. In totaal gaat het in 2015 om 288 miljoen euro aan besparingen op de budgetten voor personeel en materieel. Daarnaast verdwijnt het re-integratiebudget voor werklozen en moet het UWV 100 miljoen euro besparen op bemiddeling van uitkeringsgerechtigden. Dit betekent op termijn 350 banen verdwijnen bij het ministerie, tussen de 400 en 450 bij de SVB en tussen de 5000 en 6000 bij UWV. UWV zal de dienstverlening veel meer digitaal gaan doen.

SZW draagt ook bij aan de nieuwe rijksbrede doelstellingen om het aantal overheidsregels te verminderen. Dit gebeurt onder meer door van één loonbegrip uit te gaan en door wijziging van de arbowetgeving. Ook onderzoeken SZW en het ministerie van Financiën de mogelijkheden om alle huidige heffingen over het loon te vervangen door één loonsomheffing. De maatregelen leveren eind 2015 een vermindering van de administratieve lasten voor bedrijven op van 37 procent.

Lonen en koopkracht

In 2012 staat de koopkracht onder druk. De loonontwikkeling is naar verwachting, als gevolg van de financiële crisis, ook in 2012 gematigd. De contractlonen zullen met hun stijging niet of nauwelijks boven de inflatie uitkomen. Pensioenfondsen hebben in veel gevallen niet de ruimte om de pensioenen met de inflatie mee te laten groeien. Dat raakt de koopkracht van veel ouderen.

Daarnaast neemt dit kabinet ingrijpende maatregelen om de overheidsfinanciën weer op orde te brengen. De overheid snijdt daarbij ook fors in eigen vlees, maar negatieve gevolgen voor de koopkracht zijn onontkoombaar.

Het kabinet probeert niettemin in 2012 de lasten zo evenwichtig mogelijk te verdelen over verschillende groepen. Daarbij houdt het rekening met het uitgangspunt dat werken moet lonen en moet blijven, en met de koopkrachtontwikkeling in voorgaande jaren. De koopkracht van lage en middeninkomens dreigde zich in 2012 gemiddeld negatiever te ontwikkelen dan die van de hoge inkomens. Het kabinet neemt daarom een aantal extra maatregelen om de pijn – die samenhangt met bezuinigingen – gelijkmatiger te verdelen over de verschillende inkomensgroepen. Hieronder een overzicht:

- De zorgpremie gaat omlaag voor mensen met een loon onder 40.000 euro. Daarboven gaan mensen meer betalen. Dit scheelt voor modale inkomens ongeveer 120 euro (netto) per jaar.
- De maximale uurprijs die de overheid voor kinderopvang vergoedt, wordt - in tegenstelling tot in het regeerakkoord is aangekondigd - niet verlaagd. Daarvoor in de plaats worden inkomensafhankelijke maatregelen genomen.
- De bezuiniging op het kindgebonden budget wordt deels verschoven naar de kinderbijslag. De kinderbijslag gaat per kind met 35 euro per jaar omlaag. Daarentegen gaat het kindgebonden budget omhoog met 50 euro per jaar voor het oudste kind en 6 euro per jaar voor het tweede kind.
- De inkomensafhankelijke combinatiekorting voor werkende ouders wordt verhoogd met 230 euro per jaar.
- De ouderenkorting wordt verhoogd van 739 euro per jaar naar 762 euro per jaar.
- Chronisch zieken en gehandicapten krijgen geen tegemoetkoming meer in het kader van de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) als het huishoudinkomen hoger is dan een zekere inkomensgrens.